

Norges Bondelags årsmøte 2012

Sak 11 Temadebatt – Landbruk og politikk 2013

Sak 11 Temadebatt

Arkivsaksnr : 11/01625-3

Saksbehandler: Harald Velsand

Landbruk og politikk fram mot valget 2013

Forslag til vedtak: (styrets innstilling til årsmøtet):

Landbruket er ei politisk næring og politisk vedtatte rammevilkår er avgjørende for norsk matproduksjon, landbrukets utvikling og bøndenes kår. Å påvirke politisk vilje og vedtak løpende er derfor en høgt prioritert oppgave for Norges Bondelag. Målretting, økt samhandling og tydelig budskap vil øke den politiske gjennomslagskraften.

Organisasjonsmessige strategier og tiltak i Norges Bondelag fram til høsten 2013 tar sikte på:

Hovedmål:

Å styrke Norges Bondelags og næringas politiske posisjon etter valget i 2013, samt en økt betydning av norsk landbruk og matproduksjon i opinionen og hos politikere.

Arbeidsmål

1. At landbruks- og matmeldinga blir fulgt opp i tråd med Bondelagets politikk
2. At jordbruksoppgjøret i 2013 gir grunnlag for en inntektsutvikling som reduserer forskjellen mellom jordbruket og andre grupper vesentlig
3. At Stortinget og regjeringa etter valget i 2013 prioriterer norsk landbruksproduksjon, og at langsiktige rammevilkår sikres
4. Ved valget i september 2013 skal partienes landbruks- og matpolitikk ha økt betydning for velgernes person- og partivalg

Hovedstrategier

For å nå målene, legges det opp følgende strategier:

1. Påvirke landbrukspolitikken partiene går til valg på, bl.a. gjennom programmene som vedtas på partienes landsmøter våren 2013
2. Påvirke hva folk flest mener om landbruks- og matpolitikk, slik at dette får økt betydning ved valget i 2013

Hele Bondelagets organisasjonsapparat involveres og arbeidet forankres gjennom at styret, fylkesledd og lokalledd drøfter mål, strategier og gjennomfører tiltak. Bondelagets nye kommunikasjonsstrategi legges til grunn for arbeidet.

Saksutredning

Styret i Norges Bondelag har høsten 2011 vedtatt å etablere prosjektet Landbruk og politikk 2013. Hensikten er å sikre grunnlag for en landbrukspolitikk som:

- videreutvikle en framtidretta matproduksjon over hele landet
- sikrer at matproduksjonen kan økes i takt med befolkningsøkningen
- gir rekruttering og inntektsmuligheter for næringas utøvere

Arbeidsutvalget samt generalsekretæren i Norges Bondelag er styringsgruppe for prosjektet. Prosjektleder er Harald Velsand.

Mål og strategier er behandlet i styret i Norges Bondelag, og ble også presentert for fylkesledere og styret i forbindelse med representantskapsmøtet i mars 2012.

Bondelagets styrke og muligheter i politisk arbeid er et godt organisasjonsapparat med aktive tillitsvalgte og ansatte i hele landet. Forankring og involvering av arbeidet i hele Bondelagets organisasjonsapparat er derfor avgjørende. Et godt bakteppe er sterk oppslutning blant folk flest om landbrukets betydning.

Årsmøtet inviteres til å diskutere mål, strategier og tiltak på bakgrunn av den aktuelle situasjon og forhold drøftet i det vedlagte notatet.

Norges Bondelag

Notat

Vår dato   Revisjon   Vår referanse
14.05.2012   12-619

Utarbeidet av
Harald Velsand

Til
Årsmøtet i Norges Bondelag 2012

Kopi til

Landbruk og politikk 2013 - strategier og arbeid fram mot valget 2013

1   **Utforming av landbrukspolitik**

Landbrukspolitikken er utviklet og bygget opp gjennom mange og sammensatte prosesser. Den norske landbruksmodellen er særpreget og tilpasset norske forhold. Noen elementer i utviklingen av landbrukspolitikken er:

Politiske prosesser

Gjennom større politiske prosesser som landbruks- og matmeldinga og andre stortingsmeldinger, lovsaker, forskrifter, regelverk, internasjonale forhandlinger (WTO, EØS, osv), de årlige jordbruksforhandlinger og partienes valgprogram og valg påvirkes landbrukspolitikken i stor grad.

Løpende debatt – kampen om virkelighetsforståelsen

I Aftenposten 10. mai 2012 skrev kulturredaktøren bl.a: ”*Det finnes et populistisk og ensidig syn på norske bønder i overraskende mange miljøer i dette landet, særlig i urbane, antatt liberale kretser: På svakt faktagrunnlag hevdes det at bøndene har ”sugerør i statskassa”, at de er oversubsidiert og ulønnsomme. Og at Norge likevel har ”verdens dyreste mat”. Det stemmer ikke. Tilskuddene utgjør en stadig mindre del av statsbudsjettet.... Når vi tar hensyn til levestandard og forbruksnivå, bruker nordmenn mindre av inntekten på mat enn neste noen andre i den rike del av verden.*” I motsetning til dette innlegget, er det ofte saker med kritisk eller negativt søkelys på næringa (smørkrise, dyrevelferd, branner, arbeidsulykker, avlingsskader), som bygger opp om nettopp slike holdninger. Den dagsaktuelle debatten og holdningene den skaper påvirker både innholdet i de formelle prosessene og standpunktene til folk flest. Men samtidig er det er bra utgangspunkt at rekordhøye 90 prosent støtter landbruk på dagens nivå i årets MMI-måling.

Bevisst opinionsdanning for å påvirke politikk og holdninger

Bondelaget og næringa setter i verk mange langsiktige holdningsskapende tiltak som Åpen gård, Den Grønne Skolen, bygdedager, kampanjer som Budstikkefett og ”Påskeegg til folket”, m.v. Det legges opp til mange positive mediautspill. Gjennom maten fra landbruket og reklamen for produktene dannes gode bilder av næringa.

Annen opinionsdanning

Media øver sterk påvirkning gjennom f.eks program som ”Levende landskap”, ”Jakten på kjærligheten”, ”Der ingen skulle tru...”, osv. Måten næringa framstår på og hvordan det blir gjengitt påvirker folk flest i stor grad. Svært store grupper opplever sjelden eller aldri landbruket på nært hold.

Flere av disse prosessene har vi muligheter for å påvirke og til dels styre. Det må være en ambisjon å komme lenger med opinionsdanninga. Men også andre aktører spiller bevisst i samme landskapet, og har andre mål.

2 Pågående politiske prosesser 2012-2013

Landbruksmelding og jordbruksoppgjør

Meld.St 9 (2011-2012) Landbruks- og matpolitikken ”Velkommen til bords” ble lagt fram 2. desember 2011. I det politiske miljøet betegnes ei stortingsmelding som en tung sak, men meldinga fikk liten oppmerksomhet utenom næringa. Landbruks- og matpolitikken har *tilsynelatende ikke* den sprengraften i seg at meldinga skaper stor politisk debatt. Til tross for tydelige skillelinjer mellom regjeringspartienes og deler av opposisjonens (les FrP, H og delvis V) landbrukspolitikk, er dette er ikke interessant nok til å skape engasjement utenfor næringa. Valgforskere sier at landbruks- og distriktspolitikk *betyr lite* for valg av parti for store deler av befolkningen. Det er altså verken mye å hente eller mye å tape på *landbruksdebatt* for de fleste av partiene, med noen unntak.

I debatten om meldinga kom det kritikk fra Bondelaget og andre på uklare strategier og manglende virkemidler. Dette ble henvist til jordbruksoppgjørene og andre beslutningsprosesser. Forventingene var derfor høye etter framlegging av ”Velkommen til bords” og landbruksministerens møterunder. Forhandlingene i 2012 var altså første prøvestein på regjeringas vilje til å oppfylle mål. Kravet fra jordbruket framhevet tydelig behov for et taktskifte og nødvendig tetting av inntektsgap.

Regjeringas svar ble en stor skuffelse, og signaliserte ikke politisk vilje til et nødvendig taktskifte. Ambisjonene fra meldinga om økt matproduksjon vil ikke kunne nås med den politikken regjeringa nå legger opp til. *Bruddet i 2012 gjør det nødvendig med et langt tøffere budskap og tydelige beskrivelser av ei næring i en alvorlig situasjon. Dette vil ha betydning for videre politisk arbeid for Norges Bondelag.*

Andre politiske saker som har betydning for næringas rammevilkår kommer opp i perioden fram til september 2013. Klimameldinga, organisering av Innovasjon Norge, oppfølging av matmaktutvalget er eksempler.

Partienes valgprogram

Partienes programarbeid mot Stortingsvalget i 2013 og nominasjonsprosessene er opptakten til valgkampen. Det partiene går til valg på, er grunnlaget for den politikken de vil føre, både hvis de kommer i regjering og som opposisjon. Partiene har både åpne og lukkede prosesser knyttet til sine valgprogram. Gjennom aktiv og systematisk påvirkning, har vi mulighet til å ha innflytelse på deres mat- og landbrukspolitikk. Til tross for at landbruk sjelden er et sentralt tema i sjølve valgkampen, har alle partiene formuleringer om landbruks- og matpolitikk og andre tema av betydning for landbruket i sine valgprogram. Det som står i de ulike programmene kan få stor betydning for næringas rammevilkår, uansett utfall av valget. *Norges Bondelag må derfor vektlegge innspillene til og oppfølginga av partiprogrammene tyngre enn vi tidligere har gjort.*

Gjennom behandlinga av landbruks- og matmeldinga ble flere partiers landbrukspolitiske standpunkt tydeliggjort, og det går et tydelig skille mellom regjeringspartiene samt KrF på

den ene sida og H, V og FrP på den andre sida. Høyre la fram en egen ”motmelding”, som i utgangspunktet legger grunnlaget for partiets syn. På en rekke sentrale områder går politikken til disse partiene på tvers av Bondelagets syn. Dette er på grunnleggende områder som målsetting for sjølforsyning, importvernet, markedsregulering, opplegget for forhandlingene, bruksstruktur, konsesjons- og eiendomspolitikken, osv.

Norges Bondelag er partipolitisk nøytralt. Det kan likevel ikke hindre oss i å uttrykke tydelige meninger om den landbrukspolitikken partiene ønsker å føre. I løpet av våren 2012 er det sendt innspill til programkomiteene i alle politiske parti. Dette må følges opp i prosessen fram mot partienes landsmøter våren 2013. Det er laget en egen strategi for dette, der også fylkeslagene får en sentral rolle.

3 Ny virkelighetsforståelse i opinionen?

For at landbruks- og matpolitikk skal ha betydning for velgernes partivalg må det settes i verk tiltak og tas initiativ for å sette mat og landbruk kraftigere på den politiske dagsorden.

I landbruks- og matmeldinga erkjennes tydelig behovet for økt norsk matproduksjon. Vi vil mene det er temmelig opplagt, med en historisk sterk stigning i folketallet i Norge, samtidig som verden totale matbehov øker. Vi mener at denne økningen må skje på basis av norske ressurser og med et landbruk over hele landet. Til tross for brei politisk enighet om overordnede mål, vil andre aktører hevde at behovet for mer mat bør løses på andre måter, f.eks gjennom økt import og/eller kombinert med ytterligere effektivisering av norsk matproduksjon og ”frislipp” gjennom å fjerne en rekke reguleringer.

Bekymringsfull utvikling

Hva skjer med norsk matproduksjonen? Det store bildet er at det ikke går den veien f.eks landbruksmeldinga legger opp til. En rekke trender og indikatorer er nå bekymringsfulle mht målet om økt matproduksjon, f.eks

- svekket sjølforsyning
- økende import
- synkende hjemmemarkedsandel i industrien
- fallende totalareal, kornareal og utmarksbeite
- fallende produksjon pr. person
- økende gjeldsavhengighet
- stor bruksavgang (sårbar struktur, bare én bonde pr grend)
- stor global uvisshet om forsyningssikkerheten

Rekruttering er vanskelig. Når bønder ikke tjener penger på landbruk, finner de på noe annet å gjøre. Men de fleste gårdsbruk er bebodd, familieinntekta er bra gjennom jobb utenom, bra bygningsstandard.

Uten tydelige grep som påvirker flere av disse indikatorene, *vil vi ikke kunne nå mål om å holde sjølforsyninga om lag på dagens nivå og matproduksjonen vil kunne gå ned.* Fortsatt produktivitetsøkning er ikke nok. ”Videreføring” – slik statens tilbud i forhandlingene la opp til er ikke tilstrekkelig, og vil forsterke flere av de negative trendene.

Strategi for ny virkelighetsforståelse

Norges Bondelag har lyktes bra med ”Kjærlighet til norsk mat” og budskapet om hva landbruket leverer til samfunnet og at landbruket står klar til å være med i økt norsk

matproduksjon framover. MMI-målinga i januar bekrefter dette tydelig og gir støtte for at det skal satses på landbruket. Støtten er imidlertid minst hos en del opinionsdannere i det politiske miljøet i Oslo og aktører i pressen, og størst i distriktene.

Bondelaget som organisasjon og næringa samlet må nå endre retorikken mer i retning av en *økt bekymring for næringas evne til å kunne levere*. Også andre ser dette, skriver om det, lager TV-programmer om det, blogger om det. Ved å dokumentere de bekymringsfulle trendene for norsk matproduksjon, kan vi etablere en virkelighetsforståelse som sier at vi må få en *økt satsing på norsk landbruk*. Bønder flest vil kjenne seg godt igjen i en slik beskrivelse. *For å sikre positiv utvikling for landbruket framover, trengs det å etablere et bredt politisk press gjennom få folk flest med på et ønske om en sterkere satsing på landbruket.*

Dette er en strategi for å bygge en ny virkelighetsoppfatning - en kriseforståelse om man vil - uten å sutre over hensynet til bonden. Uten en større grad av kriseforståelse, vil signalene til opinion, regjering og myndigheter være at videreføring på dagens nivå er greit.

Fram mot valget i 2013 er det ønskelig å finne innfallsvinkler og saker der vi har felles interesse med folk flest. Vår virkelighetsbeskrivelse må

- nå fram til folk, oppfattes som relevant
- være slik at dersom regjeringa ikke innfrir i forhandlinger og rammevilkår, er det opinionen de får mot seg – og ikke bare landbrukets organisasjoner? Det må straffe seg ved valget å ikke ivareta landbruket
- snakke landbruket opp som ei framtidrettet næring, med næringsdrivende som ønsker å satse, bare rammene legges til rette
- være løsningsorientert og nytenkende

Trenger vi økt norsk matproduksjon?

Det er bra gjennomslag for økt norsk matproduksjon i landbruks- og matmeldinga. Men høyresida og de som bekjenner seg til markedsliberalismen har mindre klar målsetting om dette. Det er tilsvarende behov for å befeste synet langt tydeligere hos toneangivende meningsdannere. Det er også spørsmål hvor djupt erkjennelsen sitter hos folk flest. Det vil fortsatt være behov for å befeste forståelsen for økt norsk matproduksjon – og Kjærlighet til norsk mat. Når det gjelder hvordan matproduksjonen kan økes, er meningene delte. Den debatten må Bondelaget være førende i.

Det er derfor behov for å

- dokumentere og presentere fakta om *hva som skjer* i norsk matproduksjon
- forsterke og tydeliggjøre argumentasjonen på *hvorfor vi skal produsere mer mat* i Norge, utdype den faglige begrunnelsen
- bredde ut *hvem som presenterer argumentene*, f.eks fra vitenskaplig hold, internasjonale rapporter, ulike organisasjoner (miljø, forbrukere osv)
- *presentere dette overfor folk flest*, på en arena som betyr noe for den jevne forbruker

Noen bakenforliggende forhold:

- 7 mrd mennesker på jorda, behov for mer mat.
- Befolkningsøkning i Norge, passert 5 mill, prognose på 6 mill om 17 år– behov for å øke matproduksjon med over 1 % i året for å opprettholde sjølforsyninga. Noen vil hevde vi ikke trenger vi det, når vi kan kjøpe det vi vil på verdensmarkedet – til billigere pris.

- Befolkningsveksten kommer hovedsakelig på Østlandet, og i noen regionale sentra. Utbygging av boliger, vei og bane, infrastruktur og skole vil kreve arealer – press på den beste jorda, vil gjøre det vanskeligere å få til økt matproduksjon.
- Finanskrisen i Europa, politisk ustabilitet i Midt-Østen, hvor går USA (valg 2012), Asia/Kina på frammarsj. Hvor hardt vil finansuroen ramme i Norge? Får det konsekvenser for f.eks budsjettstøtte, rentenivå, energi- og gjødselpriser, osv
- Andre bransjer og næringer trenger arbeidskraft, bønder er attraktive. Derfor ikke noe samfunnsproblem at bønder skifter yrke.

4 Kampanje fram til valget 2013 - "Operasjon folkekrav"

En grunnfestet holding om behov for økt matproduksjon på norske ressurser kan være det beste grunnlaget for våre krav om jordvern, tollvern, inntekt, rekruttering, osv. Med en slik erkjennelse på plass, kan det bli langt lettere å argumentere for en rekke andre virkemidler og tiltak.

En kampanje, eller sett av tiltak fram mot valget, skal ha som mål å:

- sette norsk matproduksjon og landbruk på den politiske dagsorden
- gjennom det gjøre partienes landbrukspolitiske standpunkt til et tema som har betydning for valg av parti.

Hensikten er altså å etablere et bredt politisk press gjennom et folkekrav om økt satsing på mat og landbruk og økt norsk matproduksjon?

En slik strategi må derfor klart kombineres og balanseres med å vise ei offensiv næring, vilje til å satse, ha tro på det vi gjør, vilje til kompetansebygging og kunnskap/forskning, slippe unge til, osv. Sterk framheving av landbruket som en komplett næringskjede, med tilhørende industri, foredling og omsetning er viktig å få fram.

Det er neppe mulig å finne en enkelt sak som kan løse denne utfordringa. Det må derfor settes opp et sett med strategier med tilhørende tiltak for å få dette fram. Hvis dette skal ha betydning for valget i september 2013, haster det med å komme i gang med tiltakene. Organisasjonsmessig har vi høsten 2012 og vinter/vår 2013 å gjøre det på.

Ut fra Norges Bondelags vedtatte kommunikasjonsstrategi, bør strategiene og tiltakene være slik at vi:

- kan danne allianse med folk flest
- kan tale på vegne av flere
- kan vise at landbruk er viktig for landet (næringsliv, produksjon, bosetting og arbeidsplasser, kulturlandskap, osv)
- skape grunnlag for politisk endring, dvs vilje til å finansiere opp "den norske modellen"

Det legges opp til en mer inngående prosess for å planlegge en kampanje med mål, strategi, tiltak fram mot valget 2013. Det kan være ønskelig å bringe inn eksterne rådgivere i en analyseprosess. Til gjennomføring av evt. kampanje, kan det også velges en eller flere samarbeidspartner. Strategier og tiltak bør besluttes og presenteres overfor fylker og lokallag slik at arbeidet kan gjennomføres høsten 2012 og vinteren/våren 2013 og fram mot valget i september 2013.

Delmål:

- Sikre oppslutning og krav fra folk flest om å øke matproduksjon basert på norske ressurser, minst i takt med befolkningsøkningen
- Sikre samlet politisk aksept for økt norsk matproduksjon i takt med befolkningsøkningen.

Målgrupper:

- Folk flest
- Politikere og beslutningstakere
- Alliansepartnere
- Meningsdannere og interesseorganisasjoner
- Media

Tiltak:

Bredt anlagt informasjons- og holdningskampanje med hovedbudskap om norsk matproduksjon – ikke knyttet til jordbruksforhandlingene, men til andre anledninger og tiltak.

Mulige aktiviteter:

- Åpen gård (2012 og 2013) med tydeligere budskap om behov for økt norsk matproduksjon
- Informasjonskampanje opp mot forhandlingene våren 2013
- En utvidet og endret "Landbrukssamvirkets temakonferanse" 2013 med åpen del med tema "Landbruket som verdiskaper"
- Nettkampanjer – Facebook, blogging, osv
- Rapporter og undersøkelser som dokumenterer utviklingen
- Seminarer og debattmøter – f.eks i samarbeid med allianseparter
- Møter mellom ungdomspartiene og framtidbøndene, samarbeid med NBU
- Planlagte kronikker og leserinnlegg
- Avisbilag
- Annonserkampanjer

5 Stortingsvalget 2013

Synliggjøring av partienes politikk i passe tid før valget, sammen med kartlegging av kandidatenes holdninger gir velgerne grunnlag for partivalg ved stemmegivinga.

For Bondelaget er det aktuelt å sette i verkt tiltak og egne valgarrangement i forbindelse med valget og valgkampen. Samarbeid med samvirkeorganisasjonene om f.eks bedriftsbesøk er viktig for å synliggjøre landbruket som en komplett verdikjede. Planlegging og tilrettelegging bør starte tidligere og være med planmessig enn ved tidligere valg.

Tema knyttet til mat (innfallsvinkel "Kjærlighet til norsk mat") og økt norsk matproduksjon kan være grunnlag for riksdekkende valgdebatter, f.eks som en temadebatt på en av tv-kanalene, eller egne debatter med ungdomspartiene.

Delmål:

Gjennomføre egne tiltak som setter landbruks- og matpolitikk på dagsorden i valgkampen 2013.

Målgrupper:

- Stortingskandidater
- Media
- Egne medlemmer og tillitsvalgte

Tiltak:

- Synliggjøre partienes landbruks- og matpolitikk gjennom
  - trykt informasjon
  - på nettet
  - gjennom ”valgomater”
  - tiltak for øvrig
- Kartlegge og synliggjøre kandidatenes synspunkt på landbruks- og matpolitikk
- Gjennomføre egne arrangementer knyttet til valget (planlegges før sommeren, gjennomføres i august/september 2013)
  - sentralt arrangement
  - i regi av fylkene
  - i samarbeid med landbrukssamvirkeorganisasjonene
- En riksdekkende TV-debatt med mat og landbruk som temaer en målsetting